

A Reading of the Translation of the Novel *The Minor Death* Based on Antoine Berman's Textual Deformation Tendencies

Ali Asvadi

Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Kharazmi University, Karaj, Iran; asvadi@khu.ac.ir

Sepehr Ahmadi

Corresponding Author, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Kharazmi University, Karaj, Iran; sepehr.ahmadi@khu.ac.ir

Abstract

Translation is an art form as old as language and literature itself. With the emergence of new literary genres in the twentieth century, such as the novel, literary works paved their way into other languages through translation. Translation criticism arose as a modern discipline devoted to examining various translations and identifying their strengths and weaknesses alongside other theories of literary criticism in the Western world. Antoine Berman, one of France's renowned source-oriented translation theorists, proposed his theory of deforming tendencies in textual translation, offering critics a fresh perspective on translation analysis. *The Minor Death*, an Arabic Booker Prize-winning novel by Saudi author Mohammed Hasan Alwan, was translated into Persian by Hamidreza Mohajerani. Applying Berman's principles of translation criticism—specifically the tendencies of rationalization, clarification, expansion, quantitative impoverishment, and ennoblement—to selected excerpts of Mohajerani's translation, this research demonstrates that Mohajerani is a target-oriented translator. Through deleting or adding words and sentences, altering word order, embellishing the text with rhetorical devices, and modifying grammatical structures, he prioritized the target text and largely bypassed the norms of the source text. Consequently, he achieved his primary goal of facilitating comprehension for Persian readers. Among these tendencies, rationalization exhibits the highest frequency, whereas quantitative impoverishment occurs least frequently.

Keywords: translation criticism, deforming tendencies, Antoine Berman, Alwan, Mohajerani, *The Minor Death*.

Cite this paper as follows: Asvadi, A., & Ahmadi, S. (2026). A reading of the translation of the novel *The Minor Death* based on Antoine Berman's textual deformation tendencies. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 16(34), 134-160. <https://doi.org/10.22054/rctall.2026.91727.1840>

Received: 19 February 2026 ■ Revised: 27 August 2026 ■ Accepted: 25 August 2026

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. Introduction

Translation has accompanied human civilization since antiquity as one of the principal channels of cultural exchange between nations. Centuries ago, Ibn al-Muqaffa' translated Indian and Persian works—notably *Kalila wa Dimna*—into Arabic; in the modern era, FitzGerald and Galland introduced the East to the West through their renderings of Khayyam's quatrains and *The Thousand and One Nights*. Like any human undertaking, translation is inevitably accompanied by shortcomings, and the translator, as an intermediary between author and reader, strives to bridge linguistic and cultural gaps. Translation criticism has thus become essential for evaluating translation quality and identifying deficiencies.

Antoine Berman, despite a concise body of published work, exerted a profound influence on translation studies. Advocating for a source-oriented approach, he maintained that a translator must not efface the foreign character of the original text, defining a "bad" translation as one that systematically erases the foreignness of the source work under the pretext of readability. Berman formulated his theory of "deforming tendencies," comprising thirteen components: rationalization, clarification, expansion, ennoblement, qualitative impoverishment, quantitative impoverishment, homogenization, destruction of rhythms, destruction of underlying networks of signification, destruction of linguistic patternings, destruction of vernacular networks or their exoticization, destruction of expressions and idioms, and effacement of the superimposition of languages.

This study investigates five of these tendencies—rationalization, clarification, expansion, ennoblement, and quantitative impoverishment—in Mohajerani's translation of *The Minor Death*. It addresses two main questions: (1) What objectives underlie the translator's departures from the source text regarding each tendency? (2) What is the relative frequency of each tendency in the translation? Investigating these questions is significant because Mohajerani is a prominent translator of contemporary Arabic fiction into Persian; examining his translation choices offers valuable insights into target-oriented translation practices within Persian-Arabic literary exchanges.

2. Background of the Study

Several studies have applied Berman's framework to Arabic and Persian literary translations. Afzali and Sanaei (2020) evaluated Saffarzadeh's translation of Surah al-Nisa using six tendencies, observing frequent rationalization alongside expansion and clarification. Amirian (2021) examined the Arabic translation of *Her Eyes*, identifying all seven targeted tendencies, with quantitative and qualitative impoverishment being the most prevalent. Obaidan and Zare Barami (2023) analyzed the Arabic rendering of Imam Khomeini's testament, concluding that the translation leaned heavily toward the target text. Moazzeni et al. (2023) identified Berman's tendencies in the Arabic translation of Sana'i Ghaznavi's *Sayr al-'Ibad*.

Furthermore, Lamei Giv (2022) noted that the Arabic translation of *Nun wa al-Qalam* suffered from qualitative and quantitative impoverishment. Ahmadi and Chellehnia (2023) analyzed Mohajerani's translation of *Barid al-Layl*, concluding that his approach strongly favored target-text norms through rationalization, clarification, ennoblement, and expansion. However, no prior research has specifically analyzed Mohajerani's translation of *The Minor Death*, which constitutes the originality and novelty of this study.

3. Research Method

This study adopts a descriptive-analytical methodology grounded in Berman's theory of deforming tendencies. First, relevant theoretical literature was reviewed to establish the analytical framework. Subsequently, Mohammed Hasan Alwan's novel *The Minor Death* (winner of the International Prize for Arabic Fiction) and Hamidreza Mohajerani's 2017 Persian translation (published by Rouzaneh, based on the 2016 Arabic edition) were selected. The source and target texts were subjected to a close comparative reading, from which representative examples of the five targeted tendencies were extracted, analyzed against Berman's criteria, and re-rendered with source-oriented alternatives.

Berman's framework identifies thirteen deforming tendencies inherent to literary translation. Given the scope of this research, attention is focused on the five most pervasive tendencies in Mohajerani's translation: rationalization, clarification, expansion, ennoblement, and quantitative impoverishment.

4. Findings

4.1 Rationalization

Rationalization primarily affects syntactic structures and punctuation, reorganizing sentences to conform to target-language discourse norms. Examples in Mohajerani's translation include inserting verbs into verbless Arabic clauses, reordering cause-and-effect sequences (which dissolves the source text's deliberate narrative suspense), converting intransitive verbs to transitive ones, mistranslating *idafa* constructions, converting unemphatic clauses into emphatic ones, and altering pronominal references.

4.2 Clarification

Clarification involves making explicit what is implicit or ambiguous in the source text. Berman distinguishes between legitimate clarification and illegitimate clarification (which introduces information unsupported by the source). Examples in the translation include adding unstated adjectives (e.g., adding "small" before "belongings"), inserting religious terms ("faith" and "steadfast") around references to the heart, explicitly specifying an uncle's trade as "oil merchant," and embedding explanatory historical notes directly into the narrative body rather than placing them in footnotes.

4.3 Ennoblement

Ennoblement represents an aestheticizing tendency that elevates the source text's stylistic tone. While Alwan's original prose is mostly direct and unadorned, Mohajerani frequently transforms simple descriptions into poetic Persian, introducing unsourced similes (e.g., elaborating a small hut into an extended silk-cocoon metaphor), adding honorific titles (such as *Banu*), altering punctuation for dramatic effect, and softening blunt dialogue into gentler phrasing.

4.4 Expansion (Prolongation)

Expansion results in target texts being longer than their sources due to the cumulative effects of rationalization and clarification. In Mohajerani's work, this manifests as adding redundant adjectives ("small and modest"), inserting polite formulas ("I beg your leave"), literally translating patronymic particles (*ibn*) within name chains, using synonym doublets for a single

Arabic term (e.g., translating "stray" as "wandering and stray"), and retaining Arabic loanwords alongside their Persian equivalents within the same sentence.

4.5 Quantitative Impoverishment

Quantitative impoverishment refers to lexical loss, where the translator collapses varied source-text signifiers into fewer target-text terms or omits repeating lexical elements. In this translation, it appears as the complete omission of verbs, deletion of possessive/object pronouns, dropping of whole clauses, and omission of rhetorically significant repetitions.

5. Conclusion

The application of Berman's theoretical framework demonstrates that Mohajerani operates primarily as a target-oriented translator. His Persian rendering of *The Minor Death* sacrifices the distinctive stylistic nuance of the source text through additions, omissions, and structural modifications aimed at enhancing logical coherence and aesthetic appeal for Persian readers.

While Mohajerani effectively draws upon the rich stylistic resources of the Persian language, his interventionist approach frequently obscures Alwan's authorial voice. His tendency to poeticize plain prose may lead readers to misattribute his own poetic style to the original author. Regarding frequency, the tendencies rank from highest to lowest as follows: rationalization, clarification, expansion, ennoblement, and quantitative impoverishment. The dominance of rationalization highlights a strong inclination toward domestication and syntactic simplification, whereas the low frequency of quantitative impoverishment indicates that his textual deformations are predominantly additive and transformative rather than subtractive.

خوانش ترجمه رمان «موت صغیر» براساس گرایش‌های تحریف متن آنتوان برمان

گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، کرج، ایران؛
asvadi@khu.ac.ir

علی اسودی*

نویسنده مسئول، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، کرج،
ایران؛ sepehr.ahmadi@khu.ac.ir

سپهر احمدی

چکیده

ترجمه هنری با قدمت زبان و ادبیات است. با شروع پیدایش گونه‌های ادبی جدید در قرن بیستم از جمله رمان، این آثار از دریچه ترجمه، راه خود را به زبان‌های دیگر گشودند. نقد ترجمه دانشی نوین در زمینه بررسی ترجمه‌های گوناگون و تشخیص نقاط قوت و ضعف آن است که در کنار دیگر نظریه‌های نقد ادبی، از جهان غرب سربرآورده است. آنتوان برمان از نظریه‌پردازان مبدأگرای مشهور ترجمه در فرانسه، با طرح نظریه خود پیرامون گرایش‌های ریخت‌شکنانه در ترجمه متون، این امکان را در اختیار ناقدان ترجمه قرار داد که از زاویه‌ای دیگر به نقد ترجمه بنگرند. رمان «موت صغیر» نوشته محمد حسن علوان عربستانی، یکی از رمان‌های برگزیده عربی که موفق به دریافت جایزه بوکر عربی شد، توسط حمیدرضا مهاجرانی به فارسی برگردان شده است. این پژوهش با به‌کارگیری اصول نقد ترجمه برمان پیرامون گرایش‌های تحریف متن از جمله منطقی‌سازی، شفاف‌سازی، آراسته‌سازی، اطناب و تضعیف کمی در نمونه‌هایی از ترجمه مهاجرانی از رمان «موت صغیر»، به این نتیجه رسید که او مترجمی مقصدگرا است و با حذف یا افزودن واژه‌ها و جملات، پس‌وپیش کردن آن‌ها، زیبا ساختن آن‌ها با استفاده از آرایه‌های بلاغی، تغییر ساختار کلمات در ترجمه و مواردی از این دست، به نفع متن مقصد عمل کرده و تا حدودی قواعد متن اصلی را نادیده گرفته است؛ بنابراین به هدف خود که فهم بهتر خواننده فارسی‌زبان از متن مقصد بوده، دست یافته است. همچنین از میان این گرایش‌ها، بیشترین بسامد تکرار آن در ترجمه متعلق به منطقی‌سازی و کمترین آن مربوط به تضعیف کمی است.

کلیدواژه‌ها: نقد ترجمه، گرایش‌های ریخت‌شکنانه، آنتوان برمان، علوان، مهاجرانی، «موت صغیر»

استناد به این مقاله: اسودی، علی و احمدی، سپهر. (۱۴۰۵). خوانش ترجمه رمان «موت صغیر» براساس گرایش‌های تحریف متن آنتوان برمان. دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۱۶ (۳۴)، ۱۶۰-۱۳۴.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2026.91727.1840>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۳۰ ■ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۶/۰۵ ■ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۳

۱. مقدمه

ترجمه هنری است که از دیرباز وجود داشته است. یکی از عواملی که باعث شد نوعی تبادل فرهنگی میان ملل مختلف به وجود آید، ترجمه است؛ چه آن زمانی که ابن مقفع با ترجمه آثار هندی و فارسی به عربی از جمله کلیله و دمنه، مرزهای این سرزمین‌ها را هم از لحاظ فرهنگی و هم از نظر فکری به هم نزدیک کرد، چه در عصر معاصر که امثال فیتزجرالد انگلستانی و آنتوان گالانت فرانسوی با ترجمه‌های خود از رباعیات خیام نیشابوری و داستان‌های هزار و یک شب، شرق را بیش از پیش به غرب شناساندند و در زمینه‌های مختلف، موجب ارتباط هرچه بیشتر این دو جهان بایکدیگر شدند. ترجمه، همچون هر عمل دیگری، همواره همراه با نقص‌هایی است و این نقص‌ها به دلیل طبیعت ترجمه، اجتناب‌ناپذیر بوده و مترجم به عنوان واسطه‌ای بین خواننده و نویسنده موظف است در پی جبران این نقص‌ها برآید (ابوعلی و اسبقی، ۱۳۹۹: ۱۰). نقد ترجمه از مهم‌ترین تلاش‌های پژوهشگران این عرصه به شمار می‌رود تا علاوه بر معرفی ترجمه‌های مناسب و درخور به خوانندگان، نقص‌های ترجمه برخی آثار را مشخص کنند و خواننده را از بایدها و نبایدهای کلی این هنر، آگاه سازند (لامعی گیو، ۱۴۰۱: ۱۲۱). آنتوان برمن یکی از مترجمان و ترجمه‌شناسان بزرگ فرانسه است که علی‌رغم تألیفات اندکش، تأثیر زیادی بر نقد و مطالعات ترجمه گذاشته است (احمدی، ۱۳۹۲: ۴). او که بیشتر پژوهش‌هایش در حیطه ترجمه است، در ترجمه به متن مبدأ گرایش دارد و معتقد است که مترجم نباید رنگ‌وبوی اثر اصلی را با ترجمه از بین ببرد. در همین راستا، وی در بررسی خویش به ۱۳ مورد از مشکلاتی که ممکن است در ترجمه ادبی و به‌ویژه در ترجمه رمان پیش بیاید، اشاره می‌کند و از آن‌ها تحت عنوان گرایش‌های ریخت‌شکنانه، یاد می‌کند (بشیری، ۱۳۹۹: ۱۷۴) که عبارت‌اند از: عقلایی‌سازی، شفاف‌سازی، اطناب، آراسته‌سازی، تضعیف کیفی، تضعیف کمی، همگون‌سازی متن، تخریب ضرباهنگ، تخریب شبکه‌های معنایی زیرین، تخریب سیستم‌بندی‌های متن، تخریب شبکه‌های زبانی محلی، تخریب جملات و امحای برهم‌نهادگی زبان‌ها.

این جستار با واکاوی پنج گرایش عقلایی‌سازی، شفاف‌سازی، آراسته‌سازی، اطناب و تضعیف کمی از میان گرایش‌های ریخت‌شکنانه آنتوان برمن و کاربست آن‌ها در ترجمه حمیدرضا مهاجرانی از رمان «موت صغیر» اثر محمدحسن علوان، درصدد پاسخ به پرسش‌های ذیل است.

– هدف مترجم از عدول از گرایش‌های پنج‌گانه چیست؟

– بسامد این گرایش‌ها در ترجمه حمیدرضا مهاجرانی از رمان «موت صغیر» به چه شکل است؟

۲. پیشینه پژوهش

در راستای واکاوی نظریه ریخت‌شکنانه آنتوان برمن در آثار ادبی عربی و فارسی، تاکنون پژوهش‌های متعددی انجام شده است که به تعدادی از آن‌ها اشاره خواهد شد.

افضلی و ثنائی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی شگردهای طاهره صفارزاده برپایه عوامل تحریف متن آنتوان برمن مطالعه موردی: سوره مبارکه نساء» با استفاده از شش گرایش از گرایش‌های ریخت‌شکنانه برمن، ترجمه صفارزاده از سوره مبارکه نساء را به منصفه نقد گذاشته و نتیجه آن شد که مترجم، ترجمه خود را مکرراً عقلایی‌سازی کرده و اطناب، شفاف‌سازی و تضعیف کیفی در متن او مشهود است. اما ترجمه او، تقریباً از دو گرایش تضعیف کیفی و آراسته‌سازی، مصون مانده است.

امیریان (۱۴۰۰) در مقاله «بررسی ترجمه عربی عیناها طبق الگوی ریخت‌شکنانه برمن» هفت مورد از گرایش‌های ریخت‌شکنانه مدنظر آنتوان برمن را در ترجمه عربی احمد موسی از رمان چشم‌هایش بزرگ علوی بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که تمام هفت گرایش در متن ترجمه وجود دارد که از میان آن‌ها غنازدایی کمی و غنازدایی کیفی بیشترین بسامد را در میان موارد دیگر داشته و فاصله معنایی میان متن اصلی و ترجمه، پرواضح است.

جلال عبیدان و مرتضی زارع برمی (۱۴۰۲) در جستاری با عنوان «کاربست الگوی آنتوان برمن در تحلیل تعریب وصیت‌نامه سیاسی-الهی امام خمینی (ره) با نگرش به گرایش‌های تغییر شکل‌دهنده متن مبدأ» با به‌کارگیری ده گرایش از گرایش‌های تغییر شکل‌دهنده برمن در ترجمه عربی وصایای امام (ره)، دریافتند که وفاداری این ترجمه، بیشتر به متن مقصد بوده است.

علی محمد مؤذنی، علی انصار شهری، علی و مسعود فکری (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی کیفی ترجمه عربی سیر العباد الی المعاد سنائی غزنوی بر اساس نظریه آنتوان برمن» که در مجله نشریه مطالعات زبانی و بلاغی چاپ شده است، تلاش کرده‌اند تا با استفاده از گرایش‌های ناموزون‌کننده آنتوان برمن، به نقد ترجمه عربی یوسف عبدالفتاح از اثر مشهور سنائی غزنوی (سیر العباد الی المعاد) پردازند و به این نتیجه رسیده‌اند که تمامی این گرایش‌ها در ترجمه وی وجود داشته و تفاخرگرایی کم‌بسامدترین گرایش بوده است. همچنین ضعف مترجم در برابر نهادهای بسیاری از جمله‌های سیر العباد الی المعاد با ترجمه آن‌ها به صورت تحت‌اللفظی و بدون توجه به مفهوم متن مبدأ، ثابت شده است.

لامعی گیو (۱۴۰۱) در مقاله «بازتاب ترجمه ماجده العنانی در شخصیت‌های داستان نون و القلم جلال آل احمد (بر پایه عناصر غنازدایی برمن)» با واکاوی نظریه گرایش‌های ناموزون‌کننده متن آنتوان برمن در ترجمه عربی رمان نون و القلم نتیجه گرفته است که متن ترجمه دچار غنازدایی کیفی شده است و برخی از جملات و عبارات متن مبدأ را بدون توجه به قاعده زبان مقصد، عیناً به همان صورتی که در زبان مبدأ آمده، ترجمه کرده است. همچنین ماجده العنانی با حذف بعضی از کلمات و عبارات متن مبدأ در ترجمه خود، باعث غنازدایی کمی متن ترجمه، شده و همچون سدّی در میان نویسنده و مخاطبان، نگذاشته تا ارتباط میان آن‌ها به درستی برقرار شود.

محمدنبی احمدی و فرزانه چله‌نیا (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی ترجمه حمیدرضا مهاجرانی از رمان «برید اللیل» بر اساس نظریه «آنتوان برمن»» که در مجله پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی منتشر شده است، به

بررسی ترجمه فارسی حمیدرضا مهاجرانی از رمان برید اللیل اثر هدی برکات پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که پایبندی مهاجرانی به متن مقصد، بسیار بیشتر از متن مبدأ است و اینکه از میان گرایش‌های ریخت‌شکنانه برمن، منطقی‌سازی، واضح‌سازی، آراسته‌سازی، اطناب، غنازدایی کیفی و غنازدایی کمی بیشترین بسامد را در این ترجمه داشته‌اند.

میلود (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان «نقد الترجمات عند أنطوان برمان» مفهوم نقد ترجمه از نظر آنتوان برمن را توضیح داده، به ارتباط برمن و تأثیر او از هنری میسونیک اشاره کرده و مراحل ترجمه‌کاوی مبتنی بر نظریه برمن را گام‌به‌گام و به شکل کامل تبیین و تفسیر کرده است.

۳. روش پژوهش

در رسیدن به هدف مورد نظر این پژوهش، از روش توصیفی-تحلیلی با تکیه بر نظریه گرایش‌های ریخت‌شکنانه آنتوان برمن در ترجمه متن، بهره گرفته شد؛ به این صورت که در ابتدا منابع مرتبط با نظریه برمن مورد مطالعه قرار گرفت، سپس از میان رمان‌های عربی که دارای ترجمه‌ای مورد اعتماد هستند، رمان «موت صغیر» انتخاب شد و به همراه ترجمه فارسی‌اش مورد خوانش قرار گرفت. در آخر نیز با استخراج نمونه‌ها و تطبیق آن با نظریه مورد نظر، به نقد ترجمه این اثر پرداخته شد.

۴. مبانی نظری پژوهش

۴-۱. نگاهی اجمالی بر نظریه آنتوان برمن

آنتوان برمن، فیلسوف، مترجم فرانسوی و تاریخ‌دان، از نظریه‌پردازان مبدأگرا در عرصه ترجمه است که با نقد آثار مترجمان کلاسیک و معاصر اسپانیایی و آلمانی نظریه خویش را درمورد ترجمه مبتنی بر سیزده الگو، ارائه می‌دهد (امیریان، ۱۴۰۰: ۹). برمن تحت تأثیر فلسفه رمانتیک آلمانی‌ها از جمله والتر بنیامین، هانری مشونیک و به ویژه فردریش شلایر ماخر، سخن از نوع دیگری از نقد ترجمه به میان می‌آورد (لامعی گیو، ۱۴۰۱: ۱۲۵). برمن از نظریه‌پردازانی است که مقید به متن مبدأ هستند و گمان می‌کرد ترجمه، مسیری ادبی و خلاقانه است (نیازی و قاسمی اصل، ۱۴۰۳: ۳۵). مترجمان متن محور بیشتر توجه‌شان را به اصطلاحات تخصصی، ساختارهای نحوی و الگوهای انتقال معنا و معادل‌یابی‌های زبانی مناسب معطوف می‌کنند (رضی مصطفوی‌نیا و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۰۶). از نظر او ترجمه بد ترجمه‌ای است که به بهانه انتقال‌پذیری، به انکار نظام‌مند غرابت اثر بیگانه می‌پردازد (کاکاوندی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۰). به اعتقاد برمن هدف از تمایل عده‌ای به تغییر ریخت و شکل زبان، گونه‌ای از نابودی متن اصلی و خدمت به معنا و شکل زیبا در خواننده و زبان مقصد است (مسبوق و خجسته، ۱۳۹۶: ۱۰۸). از این رو با ارائه نظریه «گرایش‌های ریخت‌شکنانه» به بررسی دیدگاه‌های قوم‌گرایانه و معطوف به زبان مقصد در ترجمه می‌پردازد. این رویکرد متشکل از

سیزده مؤلفه منطقی‌سازی، شفاف‌سازی، تطویل یا اطناب، تفاخرگرایی، غنازدایی کمی، غنازدایی کیفی، همگون‌سازی، تخریب ضرب‌آهنگ‌های متن، تخریب شبکه‌های معنایی پنهان در متن، تخریب سیستم‌بندی‌های متن، تخریب یا غیربومی کردن شبکه‌های زبانی بومی، تخریب اصطلاحات و عبارات خاص زبان و امحا و برهم‌نهادگی زبان‌ها است (احمدی و چله‌نیا، ۱۴۰۲: ۱۷).

۵. یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، ترجمه فارسی رمان «موت صغیر» با استفاده از پنج مؤلفه از مؤلفه‌های ریخت‌شکنانه آنتوان برمن، به بوته نقد گذاشته خواهد شد.

۱-۵. عقلایی‌سازی

تمرکز این گرایش بر ساختارهای نحوی متن مبدأ و همچنین بر نقطه‌گذاری‌ها (= تعداد جمله‌ها) است (عبیدان و زارع‌برمی، ۱۴۰۲: ۱۲۲). مترجم در این مؤلفه، باتوجه به ساختار گفتمان زبان مقصد، به بازتولید و مرتب‌کردن جمله‌ها و زنجیره‌شان می‌پردازد (نوبیدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۶۸). برای مثال می‌توان به آوردن فعل برای جملاتی که بدون فعل هستند، کوتاه‌کردن جملات بلند و به اصطلاح، شکستن جملات یا جابه‌جایی جملات معترضه و اضافه و کم کردن آن توسط مترجم، اشاره کرد (مهدی‌پور، ۱۳۸۹: ۵۹). نمونه‌های زیادی از این گرایش در ترجمه رمان «موت صغیر» مشاهده می‌شود که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

أ) افزودن فعل

۱. «سوی ذلک لا يحدث الكثير في هذا المكان» (علوان، ۲۰۱۶: ۱). «غیر از این‌ها که گفته شد چیز دیگری در اینجا رخ نمی‌دهد» (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۸). در متن عربی، فعل (گفته شد) وجود ندارد و مترجم در این جمله با افزودن فعل، دست به عقلایی‌سازی زده است.

ترجمه پیشنهادی: غیر از آن، چیز زیادی در اینجا اتفاق نمی‌افتد.

۲. «فتظهر لي تلك الثلمة في أسنانها والثلول في أنفها» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۱). (و جای آن دندان افتاده در دهانش خودنمایی می‌کرد؛ زگیل دماغش را هم به گونه‌ام می‌سایید) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۶). فعل «می‌سایید» در متن اصلی نیامده است ولی در متن ترجمه وجود دارد. نویسنده با این کار، می‌خواسته شدت نفرت محیی الدین از دختر عموی خود را نشان دهد حال آنکه شاید این نفرت شدید، مدّ نظر نویسنده نبوده است.

ترجمه پیشنهادی: و آن سوراخ دندان‌ها و زگیل دماغش برایم نمایان می‌شد.

ب) جابه‌جایی

۱. «بعد ذلك أضفت إلى ملامحي شجرة في الذقن بعد أن انغرس فيه عودٌ ناتئ من شجرة اللوز نزعته من فوري فشق في ذقني جرحًا بطول إصبع ظل بارزًا حتى اختبأ وراء لحيتي عندما كبرت» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۵). (گذشته از این شباهت‌ها که از پدر و مادرم به ارث برده‌ام باید این را هم اضافه کنم که در ناحیه چانه‌ام اثر زخمی به‌طول یک بند انگشت هست که به‌خاطر فرورفتن یک شاخه بادام ایجاد شد که وقتی آن را با سرعت بیرون آوردم خون از جایش فوران زد. اثر آن همواره در چهره‌ام آشکار بود، تا آنکه بزرگ شدم، ریش درآوردم و جای آن زخم را پنهان کرد) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۲). در متن اصلی، نویسنده ابتدا به ایجادشدن زخم در چانه ابن عربی اشاره می‌کند و سپس علت این حادثه و اندازه زخم را بیان می‌کند. این بدین خاطر است که خواننده لختی چند در حالت تعلیق بماند و برای فهمیدن سبب وقوع این اتفاق، کنجکاو شود، ولی مترجم بدون توجه به این هدف نویسنده، علت را پیش از معلول ذکر کرده و با این جابه‌جایی دست به عقلایی‌سازی زده است.

ترجمه پیشنهادی: بعد از آن زخمی را در ناحیه چانه به چهره‌ام افزودم، پس از آنکه چوبی استخوانی از درخت بادام در آن فرو رفت، به‌سرعت آن را بیرون کشیدم، پس در ناحیه چانه‌ام زخمی به اندازه یک انگشت نمودار شد که تا زمانی که بزرگ شدم و در پس ریشم پنهان شد، آشکار بود.

۲. «تزوجت الصغرى منه بعد أشهر قليلة من وصولنا إلى إشبيلية على شاطئ مولد» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۲). (چند ماهی از رسیدنمان به اشبیلیه نمی‌گذشت که دخترعموی کوچکم با یک جوان اجنبی از اهالی شهر ازدواج کرد) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۲). در متن اصلی تمرکز بر ازدواج دخترعموی ابن عربی بوده است، ولی مترجم با جابه‌جایی جملات، بر زمان ازدواج او تمرکز کرده است.

ترجمه پیشنهادی: کوچکترین آن‌ها، چند ماه پس از رسیدن ما به اشبیلیه، با جوانی غیر عرب ازدواج کرد.

ج) تغییر ساختار نحوی

۱. «أسند رأسي على فخذه وبلل خرقه وراح يمسح بها الدماء حتى تبين له شكل الجرح» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۶). (سرم را روی پایش قرار داد، با یک تکه پارچه زخم را پاک کرد و خون‌های جاری شده از روی آن را زدود تا بتواند شکل و عمق جراحت را ببیند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۹). در اینجا مترجم با ترجمه فعل لازم «تبين» به‌صورت متعدی، ساختار نحوی جمله را برهم زده است که به نوعی عقلایی‌سازی منجر شده است. به‌نظر می‌رسد که فاعل در ساختار ترجمه مترجم، از اهمیت بیشتری نسبت به نفس وقوع فعل برخوردار است.

ترجمه پیشنهادی: سرم را به رانش تکیه داد و پارچه‌ای را خیساند و شروع به پاک‌کردن خونریزی به‌وسیله آن کرد تا شکل زخم بر او نمایان شد.

۲. «السفر الأول» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۱). (سفر آغاز) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۶). مترجم در این جمله دچار اشتباه شده و در اصل ترکیب «سفر الأول» که ترکیبی اضافی است را ترجمه کرده؛ حال آنکه «الأول» در عربی صفت و در فارسی صفت شمارشی ترتیبی است که باید به شکل صفتی ترجمه شود.

ترجمه پیشنهادی: سفر نخست.

۳. «ولكنه ينزف» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۶). (اما بدجوری خونریزی می‌کند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۹). یکی از مصداق‌های تغییر در ساختارهای نحوی، تبدیل جمله‌ای که هیچ تأکیدی در آن وجود ندارد، به شکل تأکیدی است که در این عبارت به‌وضوح قابل مشاهده است. این مبالغه در شدت وقوع افعال در برخی بخش‌های ترجمه مهاجرانی، وجود دارد.

ترجمه پیشنهادی: اما خونریزی می‌کند.

د) انتقال یا تغییر مرجع ضمیر

۱. «دعوتہ للعشاء فی بیتنا ذلک الیوم وقد هطل المطر غزیراً» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۷). (وقتی آن شب او را برای شام به خانه‌مان در اشبیلیه دعوت کردیم باران زیادی می‌بارید) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۱). مترجم در این جمله، به سبب آنکه دعوت خانواده ابن عربی از ابن قطان منطقی‌تر از دعوت خود محی الدین - که جوانی بیش نیست - از اوست، ضمیر را از متکلم وحده به متکلم مع الغیر تغییر داده و ترجمه کرده است؛ چراکه به نظر او، دعوت یک کودک از مردی بزرگسال به نمایندگی از پدرش، از نظام پدرسالاری زمان ابن عربی عدول می‌کند و منجر به گونه‌ای خرق عادت می‌شود.

ترجمه پیشنهادی: آن روز او را درحالی که باران زیادی می‌بارید، برای شام به خانه‌مان دعوت کردم.

۲. «حملتني فاطمة إلى أبي فہش وبش» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۴). (آن روز بعد از ظهر فاطمه بانو مرا نزد پدر برد و به او شادباش گفت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۷). در ترجمه این جمله، ضمیر مستتر در دو فعل «هش و بش» به پدر ابن عربی باز می‌گردد، ولی مترجم مرجع آن را از پدر، به فاطمه انتقال داده است. این نیز می‌تواند مرتبط با این طرز فکر مترجم باشد که در حق نظام مردسالاری حاکم بر آن زمانه اجحاف شده است؛ پس براساس این قاعده، خوش‌آمدگویی فاطمه به پدر ابن عربی، عقلانی‌تر از خوش‌آمدگویی او به فاطمه است.

ترجمه پیشنهادی: فاطمه مرا پیش پدرم برد و او با خوشرویی از فاطمه استقبال کرد.

ح) ترجمه فعل به مصدر

۱. «تقرحت أصابعي وازدادت آلامی فخففت عنها بالبكاء من حين إلى آخر» (علوان، ۲۰۱۶: ۹). (گاهی انگشتانم کرخ و بی‌حس و هر دم به دردهایم افزوده می‌شد و خون، سر بر دیواره رگ‌هایم می‌کوبید، تا جایی که برای تسکین آن درد

دیوسیرت راهی جز گریستن نداشتم (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۴). مترجم در این جمله، با ترجمه فعل «خَفَّت عنها» از حالت فعلی به مصدر، باعث ایجاد مؤلفه منطقی‌سازی شده است. این انتخاب کمک زیادی به چیدمان صحیح جمله ادبی خلق‌شده توسط مترجم، کرده است.

ترجمه پیشنهادی: انگشتانم زخم شدند و دردهایم زیاد، پس گاهی اوقات با گریه کردن آن‌ها را تسکین دادم.

۲. «لم یولم أبی لی عقیقه فی سابعی لانشغاله فی البلاط» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۰). (زمانی که هفت‌ساله بودم پدرم به‌خاطر مشغله‌های زیادش در دربار موفق به برگزاری جشن ولیمه من نشد) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۳). ترجمه مصدری فعل «یولم»، باعث منطقی‌سازی متن شده است. این امر به دلیل سازگاری بیشتر مصادر، با برخی جملات در فارسی است. ترجمه پیشنهادی: پدرم در هفت روزگی‌ام به دلیل مشغولیتش در دربار، جشن عقیقه را برایم برگزار نکرد.

و) تبدیل اسم به فعل

۱. «فلا یکاد یخرج من قصره خشیه نقمتهم» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۳). (برای همین سخت از انتقام مردم می‌ترسید و از ترس جاننش پا از کاخ بیرون نمی‌گذاشت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۶). مترجم علاوه بر تغییر ساختارهای نحوی و شفاف‌سازی، «خشیه» را که مصدری است که در جمله نقش مفعول له دارد و باید به صورت مفعول له ترجمه شود، به شکل فعل ترجمه کرده است؛ بدین ترتیب، متن را دستخوش منطقی‌سازی کرده است.

ترجمه پیشنهادی: بنابراین، به‌خاطر ترس از انتقامشان، به‌ندرت از قصرش بیرون می‌رفت.

۲. «وَأَنَا أَتَسْأَلُ إِنْ كَانَ وَاعِيًا بِمَا جَرَى» (علوان، ۲۰۱۶: ۹۷). (از خودم می‌پرسیدم «آیا نمی‌خواهد بداند چه اتفاقی افتاده و من چه معامله‌ای کرده‌ام؟!») (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۴۸). علاوه بر افزودن جمله «من چه معامله‌ای کرده‌ام؟!» که به‌خاطر شفاف‌سازی انجام گرفته، کلمه «وَاعِيًا» که یک اسم است، به شکل فعل ترجمه شده است. درست است که اسم فاعل را می‌توان همچون فعل مضارع ترجمه کرد، اما آیا برای ترجمه آن در این جمله به شکل منفی، دلیلی وجود دارد؟ مسلماً خیر.

ترجمه پیشنهادی: و از خود می‌پرسیدم که آیا بر آنچه گذشته، آگاه است.

ز) تبدیل مصدر به فعل

۱. «حمل أبی أقداری فی وجهه منذ ولادته» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۵). (پدرم مقدرات مرا از همان زمانی که پا به دنیا نهاد در چهره خود داشت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۰). در این عبارت، مصدر «ولادته» به صورت فعل ترجمه شده است و این خود نمونه‌ای واضح از عقلایی‌سازی است.

ترجمه پیشنهادی: پدرم سرنوشت‌های مرا در چهره خود، از زمان تولدش حمل می‌کرد.

۲. «وناولثني أُمِّي قطعة خبز من بقايا الأُمس ويرقوقة جافة لإفطاري» (علوان، ۲۰۱۶: ۵۹). (مادرم یک تکه نان را که از دیروز مانده بود با یک برگه آلوی خشک به من داد تا به عنوان صبحانه بخورم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۱). در متن ترجمه شده، علاوه بر افزودن فعل «مانده بود» و اضافه کردن «برگه» که موجب اطناب می شود، مترجم واژه «إفطار» از شکل مصدری آن خارج کرده و به صورت فعلی، ترجمه کرده است.

ترجمه پیشنهادی: و مادرم تکه نانی از باقی مانده دیروز و یک آلوی خشک را برای صبحانه ام، به من داد.

ح) تبدیل فعل به اسم

۱. «خرجت أَلْهُو في الحديقة» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۵). (به قصد بازی به باغ رفته بودم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۱). ترجمه اسمی فعل «أَلْهُو» در عبارت فوق، مصداقی از گرایش تحریفی منطقی سازی نزد برمان است.

ترجمه پیشنهادی: بیرون رفتم تا در باغ بازی کنم.

۲. «لا نحمل إلا متاعنا» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۰). (چیزی غیر از اسباب و اثاثیه خودمان نداریم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۱). در این عبارت جمله فعلیه «لا نحمل» به شکل جمله اسمیه «نداریم»، ترجمه شده است. در جمله ای که در متن ترجمه آمده، نوعی اضطراب و نگرانی وجود دارد، درحالی که جمله اصلی، پاسخی محکم از سوی گوینده است.

ترجمه پیشنهادی: فقط کالاهای خود را می بریم.

۲-۵. شفاف سازی

شفاف سازی، به گرایش به مشخص کردن آنچه نامشخص است گفته می شود. هدف آن واضح کردن سخن و رفع ابهام از آن چیزی است که در متن مبدأ دارای ابهام یا مبهم است (احمدی، ۱۳۹۲: ۵). شفاف سازی، پیوسته با عقلایی سازی است. قطعاً شفاف سازی و ترجمه، دو جزء جدانشدنی از یکدیگرند اما منظور از این نوع از شفاف سازی، واضح کردن آن چیزی است که در متن اصلی بر ملا شده است ولی مخفی و جلوی تأثیرش گرفته شده باشد؛ در این صورت ترجمه، آن عنصر را با حرکت ویژه اش روشن می کند. ولی در مفهومی منفی، توضیح برای شفاف سازی آنچه که در متن اصلی نیست مدنظر است و مترجم نباید دست به اینگونه از شفاف سازی بزند (برمان، ۱۳۹۷: ۶۳). در ادامه به چند مورد از شفاف سازی توسط مترجم در ترجمه رمان «موت صغیر» اشاره می شود.

أ. افزودن صفت و مضاف محذوف

۱. «هكذا كان الكوخ يوم ولجته أول مرة. وما زدت عليه إلا متاعي» (علوان، ۲۰۱۶: ۸). (اینچنین بود حال و روز این کوخ همان اول باری که در آن گام نهادم و چیز دیگری جز اسباب و اثاث خردم چیز دیگری بر آن نیافزودم) (مهاجرانی،

۱۳۹۶: ۸). در متن عربی صفتی برای «متاع» ذکر نشده ولی مترجم برای واضح‌سازی صفت «خُرد» را به آن افزوده است. هدف مترجم، بیان شدت بدبختی ابن عربی است.

ترجمه پیشنهادی: این کلبه از روزی که برای نخستین بار وارد آن شدم، اینگونه بود. و فقط وسایلم را به آن اضافه کردم.

۲. «ولكن هذا لا يعينني وقد ثبت الله قلبي بالأوتاد الأربعة» (علوان، ۲۰۱۶: ۸). (مهم آن است که خداوند در زمین ایمان قلبم را با چهار وتَد استوار، میخکوب کرده است (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۸). مترجم در این عبارت با اضافه کردن کلمه «ایمان» به قلب و آوردن صفت «استوار» برای «الأوتاد»، دست به شفاف‌سازی متن زده است. مترجم با این کار، می‌خواهد ایمان راسخ ابن عربی به خدا را نشان دهد.

ترجمه پیشنهادی: اما این برای من اهمیتی ندارد حال آنکه خداوند به قلبم با وتدهای چهارگانه، نیرو بخشیده است.

۳. «قارنته بآلاف الوجوه التي رأيتها في برزخي، آلاف الأولياء، آلاف الأتقياء، وآلاف الزهاد» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۴). (من سیمای او را با هزاران چهره که در برزخم مشاهده کرده بودم مقایسه کردم، با صورت هزاران اولیاء و هزاران پارسا پیشه و هزاران زاهد پاکیزه سرشت (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۱). در این جمله نیز افزودن صفت «پاکیزه سرشت» و مضاف محذوف صورت پیش از جمله «هزاران ..»، موجب شفاف‌سازی متن مبدأ شده است.

ترجمه پیشنهادی: آن را با هزاران چهره که در برزخ خویش دیده بودم، هزاران اولیا، هزاران پرهیزکار و هزاران زاهد مقایسه کردم.

ب) واژه توضیحی

۱. «شاركني في تجارتي وجالسنني في دكاني» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۶). (بیا در کار تجارت روغن با من شریک شو و در دکان من بنشین) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۸). مترجم علاوه بر عدم ترجمه صحیح فعل «جالس»، واژه «روغن» را به ترجمه اضافه کرده تا نوع کسب و کار عموی ابن عربی را برای خواننده روشن سازد، درحالی که نویسنده هیچ قصدی برای واضح‌سازی آن در این جمله نداشته است؛ پس با عدول از این قاعده برمن، موجب شفاف‌سازی متن شده است.

ترجمه پیشنهادی: در تجارت من شریک و در مغازه ام همنشین من شو.

۲. «وماتت بالفعل بعد أيام ولم يتزوج عمي بعدها» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۱). (چند روز بعد زن عمو فوت کرد و عمو هم دیگر زن نگرفت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۶). نویسنده در چند جمله پیش از این جمله، لفظ «زوجه عمی» را آورده است، پس دیگر دلیلی برای تکرار آن در جملات بعد وجود ندارد؛ چراکه با ضمیر به او اشاره شده است. یکی از دلایل سخت‌فهمی متون عربی، وجود ضمایر فراوان که ممکن است هرکدامشان، مرجعی متفاوت داشته باشد، است اما در زبان فارسی،

به دلیل همین توضیحات، کمتر با این مشکل برخورد می‌کنیم. مترجم در ترجمه جمله فوق، از این توانایی زبان فارسی نهایت بهره را برده است.

ترجمه پیشنهادی: پس از چند روز او مرد و عمویم پس از او، ازدواج نکرد.

پ) واژه توضیحی درون پرانتز

۱. «منذ استغلّ ابن مردنیش الفراغ الذي وقع بين انهيار دولة المرابطين ونشوء دولة الموحدين فاستقلّ بمدينة مرسية ونصب نفسه ملكاً» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۱). (بعد از سقوط امپراطوری مرابطین و روی کار حکومت موحّدین ابن مردنیش (فرماندار مرسیه) اعلام استقلال کرد و به عنوان حاکم مطلق العنان و بلامنازع شهر را تحت سیطره خود درآورد و بر گرده شهر سوار شد و از همان روز اوضاعی بس ناگوار و نابسامان گریبان مرسیه و مردم را گرفت!) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۶). جدای از اضافه شدن عبارتی که در متن اصلی وجود ندارد و باعث اطناب بیهوده جمله شده است، توضیحی که در معرفی بیشتر ابن مردنیش آمده است دلیلی بر شفاف سازی متن مبدأ است. مترجم می‌توانست این توضیح را در پاورقی یا انتهای کتاب بیاورد و دچار این عدول از قاعده نشود.

ترجمه پیشنهادی: از زمانی که ابن مردنیش از فاصله میان فروپاشی حکومت مرابطین و شکل گیری حکومت موحّدین سود جست پس شهر مرسیه را به انحصار خویش درآورد و خودش را به پادشاهی منصوب کرد.

۲. «شباكٌ مليئةٌ بالمرجان التونسي الجاف، جرار مليئةٌ بسوائل الدباغة والصوف والجلود الملبوسة من جنوا، وقضبان الحديد والقصدير من بلاد الغال» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۶۹). (شیشه های حاوی مرجان های خشک تونس، کوزه های پر از روغن سلامبور، روغن، شراب و نیزی، صندوق های پر از دیباج، عنبر، گلیم، فرش های اندلسی، پوست گورخر، پشم، لباس های چرمی ژنوی، شمشیرهای فولادی و خنجرهای ساخت سرزمین گول (فرانسه)) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۷۸). مترجم علاوه بر اضافه کردن کلماتی که در متن اصلی وجود ندارد و تنها باعث اطناب متن می‌شود، کلمه «فرانسه» را در یک پرانتز برای توضیح ترکیب «سرزمین گال»، آورده که باعث شده است تا از جو و فضای قدمی حاکم بر متن کاسته شود؛ چراکه این اصطلاح در گذشته بدین شکل کاربرد داشته است.

ترجمه پیشنهادی: ویترونی پر از مرجان خشک تونس، کوزه ای پر از مایعات دباغی، پشم، لباس های چرمی از ژنو، میل گردهای آهنی و فویل از سرزمین گال.

۳-۵. آراسته سازی

این گرایش از نظر برمان «افلاطونی» و در نتیجه زیباتر ساختن متن مقصد از لحاظ شکل و فرم، نسبت به متن اصلی توسط برخی مترجمان است (خلیلی جهرمی و نوروزی جعفرلو، ۱۴۰۰: ۱۶). در نگاه او، آراسته سازی یک بازنویسی،

«تمرین سبکی» برخاسته از متن اصلی و (پیوسته) به متن اصلی است (برمان، ۱۳۹۷: ۶۵). این گرایش در بخش‌هایی از ترجمه مهاجرانی قابل رؤیت است که به مواردی از آن اشاره می‌شود.

أ. ادبی‌نویسی

۱. «إذا اضطجعت فيه لأنام اضطجعت على ميل لفرط ضيقه، وإذا وقفت خنقني دخان النار الذي يتجمع في سنامه ويحجب سقفه» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (وقتی به قصد خوابیدن در آن دراز می‌کشم از فرط کوچکی‌اش ناگزیرم مثل یک کرم ابریشم خفته در پيله مچاله شوم، و آنگاه که در آن می‌ایستم از غلظت دود سیاهی که شب‌وار می‌رقصد و سقف را در تیرگی خود می‌پوشاند احساس خفگی می‌کنم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۹). در این جمله، مترجم افزون بر عقلایی‌سازی، دست به آراسته‌سازی از نوع ادبی‌نویسی زده و عباراتی دارای آرایه‌های بلاغی مختلف را، به متن اصلی اضافه کرده است. این کار یکی از شگردهای مهاجرانی در ترجمه‌هایش و به‌نوعی مهر او بر آنهاست.

ترجمه پیشنهادی: زمانی که در آن دراز می‌کشم تا بخوابم، از شدت تنگی‌اش به پهلوی دراز می‌کشم، و وقتی می‌ایستم، دود آتشی که در بالای آن جمع می‌شود و سقفش را می‌پوشاند، خفهام می‌کند.

۲. «تدخل منه الريح الباردة في أيام الشتاء ويتسرب منه الماء في أوقات المطار وتدخل منه الهوام في ليالي الربيع» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (بادهای سرد زمستانی از هر سو چون ولگردهای عبوس و مست در آن سر می‌کنند، غضبناک زوزه می‌کشند و سوز سرمايشان را به هر گوشه از آن می‌رسانند. باران‌های پاییز نیز سر آن دارند تا مورب و نیزه‌وار از هر طرف به آن راه یابند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۸). علاوه بر وجود اطناب و شفاف‌سازی در ترجمه مترجم از این عبارت‌ها، مشاهده می‌شود که او متنی که علوان به‌شکلی ساده و به‌دور از تکلف و آرایه‌های ادبی نگاشته است را، به متنی شعرگونه و بسیار ادبی تغییر داده است.

ترجمه پیشنهادی: باد سرد در روزهای زمستان از آن وارد می‌شود، آب در زمان‌های باران از آن روان می‌شود و در شب‌های بهار، حشرات موزی از آن به داخل می‌آیند.

ب) تغییر در علامت‌های سجاوندی

تغییر در علامت‌های سجاوندی زمانی رخ می‌دهد که مترجم با تشخیص خود علامت‌هایی همچون نقطه، ویرگول، دونقطه، پرانتز و... را به متن اصلی بیافزاید.

۱. «كنت نائمًا عندما بايعتني القوى العلوية في الليلة التي سبقت خروجي من ملطية» (علوان، ۲۰۱۶: ۹). (در خواب بودم که قوای عالم علوی شبانه مرا در خود گرفتند. از جزیره مالت خارج شدم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۴). مترجم با اضافه کردن یک نقطه به این عبارت، باعث شده است که خواننده آن را به‌شکل دو جمله بخواند حال آنکه آن، در متن اصلی تنها یک جمله است.

ترجمه پیشنهادی: خواب بودم زمانی که نیروهای آسمانی در شب پیش از خروج من از ملطیه، مرا مورد بزرگداشت قرار دادند.

«-إِذَا تَعَجَّرَتِ الْأَظْفَارُ فَلَا شِفَاءَ . اجْعَلُوهَا تَوْصِي بِمَا تَوْصِي فَقَدْ دَنَا أَجْلُهَا» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۱). (وقتی ناخن‌ها تا این حد ورم کند یعنی کار از کار گذشته. اجازه بدهید اگر وصیتی دارد بکند، چون اجلش فرا رسیده) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۶)!

در مورد رعایت علامت‌های سجاوندی ترجمه این عبارت با متن اصلی باید گفت که مترجم یک ویرگول به متن ترجمه‌شده افزوده و نقطه پایان جمله عربی را به علامت تعجب تبدیل کرده است. می‌توان اضافه کردن ویرگول را به دلیل ساختار فارسی و مکث‌های ضروری میان اجزای جمله توجیه کرد، اما هیچ دلیلی برای جایگزین کردن نقطه با علامت تعجب وجود ندارد.

ترجمه پیشنهادی: وقتی ناخن‌ها ورم کند هیچ درمانی وجود ندارد. بگذارید به آنچه می‌خواهد وصیت کند، چراکه مرگش نزدیک شده است.

ج) رعایت ادب

۱. «مسحت فاطمة عن جبینها عرق الولادة وعن قلبها قوارض الخوف» (علوان، ۲۰۱۶: ۱۴). (فاطمه بانو با کف دست مهربانش از جبین مادرم عرق زایمان می‌زدود و با کلامش عفریت خوف و درد را از نهانخانه قلب او می‌تاراند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۹). علاوه بر وجود اکثر گرایش‌های ریخت‌شکنانه‌ای که پیش از این ذکر شد، مترجم به خاطر جایگاه والایی که فاطمه در زندگی ابن عربی داشته است، واژه «بانو» را به عنوان صفتی برای او آورده است و به گونه‌ای ادب را در ذکر نام او رعایت کرده است. این مسئله از دیدگاه برمان به هیچ وجه صحیح نیست و از نظر او نوعی آراسته سازی نالازم در متن ترجمه است.

ترجمه پیشنهادی: فاطمه عرق زایمان را از پیشانی او و چونندگان ترس را از قلبش پاک کرد.

۲. «-إنه دهاء الخلفاء یا امرأة» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۵). (- این از نشانه‌های زیرک‌ساری خلفا است خانم جان) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۹)! متن ترجمه شده کاملاً لحن صحبت پدر ابن عربی با همسرش را تغییر داده است. در متن اصلی، قصد پدر ابن عربی به رخ کشیدن آگاهی خویش از اعمال و رفتار خلیفه‌ها و گوشزد نادانی همسرش به اوست، حال آنکه مترجم به گونه‌ای این عبارت را ترجمه کرده که گویی پدر، لحنی مهربان و آرام دارد و احترام بسیار زیادی برای همسرش قایل است.

ترجمه پیشنهادی: این، زیرکی خلیفه‌ها است ای زن.

۵-۴. اطناب

برمن نیز مثل همه مترجمان و نظریه‌پردازان، بر این مسئله که هر ترجمه‌ای طولانی‌تر از متن اصلی‌اش می‌باشد واقف است. او این اطناب در سخن را برآیند ترکیب دو گرایش عقلایی‌سازی و شفاف‌سازی می‌داند (مهدی‌پور، ۱۳۸۹: ۸۹ و ۹۰). منظور او این است که این افزایش طول جمله چیزی به آن اضافه نمی‌کند، بلکه فقط به حجم خام متن می‌افزاید، بدون اینکه چیزی به گفتار و معنای آن بیافزاید (برمن، ۲۰۱۰: ۷۹).

أ) واژه اضافه

۱. «هذا كَوْخٌ مُسَنَّمٌ فِي أَعْلَاهُ» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (این کوخی است با سقفی گنبدین، کوچک و متواضع) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۲). در متن عربی، هیچ‌یک از صفت‌های «کوچک» و «متواضع» وجود ندارد و مترجم با آوردن این واژگان، سبب اطناب متن مقصد شده است. مترجم در این قسمت از تخیل خود در تصور کلبه محل زندگی ابن عربی، بهره گرفته است.

ترجمه پیشنهادی: این کلبه‌ای است با سقفی محدب.

۲. «-أَقْدَمَ لَكُمْ يَا مَوْلَايَ السُّلْطَانُ أَخِي جَانُ بْنُ تَيْمُورِ بْنِ آيْتَمَشَ بْنِ كَلْنَخٍ» (علوان، ۲۰۱۶: ۳۳۹). - «سرورم اجازه می‌خواهم که برادرم جان پسر تیمور پسر آتمیش پسر کلنخ را به حضورتان معرفی کنم» (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۵۶). واژه «اجازه می‌خواهم» در متن فارسی اضافه است و تنها باعث اطناب می‌شود. به علاوه، ترجمه «بن» میان دو اسم علم شخص کاری بس ناصحیح است چراکه در ترجمه اسامی خاص، این واژه ترجمه نمی‌شود. برای مثال اسم ابن عبد ربّه نباید «پسر بنده پروردگارش» ترجمه شود (معروف، ۱۳۹۷: ۸۴).

ترجمه پیشنهادی: ای سرور و سلطان من، برادرم جان بن تیمور بن آیتمش بن کلنخ را تقدیم حضورتان می‌کنم.

ب) عبارت اضافه

۱. «وَإِذَا خَرَجْتُ مِنْهُ بَدَتِ السَّمَاءُ مِنْ أَمَامِي كَأَنَّهَا قُطِعَ سَاقُطٌ يَتَعَامَدُ مَعَ الْأَرْضِ تَمَامًا حَتَّى أَوْشَكَ لَوْ مَشَيْتُ بِاتِّجَاهِهَا أَنْ أَصْطَلِمَ بِهَا» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (وقتی از آن خارج می‌شوم پنداری تمامی آسمان به مانند نهالی نمادینی که برگردۀ اسب نشسته یک تکه زمین را در خود می‌پوشاند به گونه‌ای که حس می‌کنم اگر به طرفش گام بردارم با آن برخورد می‌کنم و در آن محو خواهم شد) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۲). در این جمله افزون بر آراسته‌سازی، اطناب وجود دارد؛ چراکه جمله «در آن محو خواهم شد» عامدانه و بدون دلیلی موجه توسط مترجم اضافه شده و موجب طولانی شدن بیهوده جمله گشته است.

ترجمه پیشنهادی: و زمانی که از آن خارج می‌شوم، آسمان در برابرم همچون شاخه‌ای که کاملاً عمود بر زمین است جلوه‌گر می‌شود تا جایی که اگر به سمت آن راه بروم، نزدیک است که با آن برخورد کنم.

۲. «ولا تدخلوا شوارع المدينة دفعةً واحدةً فتثير دوابكم الغبار...» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۰). (همگی باهم وارد خیابان‌های شهر نشوید، چون غباری که از سم شتران و مرکبان بلند می‌شود ساکنان را می‌آزارد (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۵). مترجم برای شفاف‌سازی علت عدم ورود دست‌جمعی مردم، دست به توضیح اضافه زده است درحالی که هیچ نیازی به این توضیح نبوده و فقط به حجم خام متن افزوده است.

ترجمه پیشنهادی: یک‌دفعه وارد خیابان‌های شهر نشوید تا چهارپایان‌تان غبار ایجاد کنند.

ج) باهم‌آوایی واژگان

بدین معناست که واژه‌ای با واژه‌های دیگر که از لحاظ معنایی با آنها از جهاتی شباهت دارد، هم‌نشین شود (افضلی و ثنائی، ۱۳۹۹: ۱۴۶).

۱. «ولربما نعت أمّام بابي عنزة تائهة» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (گاهی بزی سرگردان و ولگرد جلوی در می‌ایستد و مع می‌کند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۳). در این عبارت کلمه «تائهة» به صورت «سرگردان و ولگرد» ترجمه شده است، حال آنکه این دو کلمه تقریباً از لحاظ معنا شبیه به یکدیگر هستند و ذکر هر دوی آنها باعث اطناب می‌شود.

ترجمه پیشنهادی: گاهی اوقات بزی سرگردان، جلوی درم مع مع می‌کند.

۲. «خرجنا مع أبي يومًا بعد يوم، أنا وأختاي، ترافقنا أمي في بعض الأحيان و تعود إلى البيت في منتصف اليوم أحيانًا أخرى وهي تشكو من الصداع» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۶). (هر روز به همراه پدر و دو خواهر کوچکم و گاهی وقت‌ها نیز به همراه مادرم از خانه خارج می‌شدیم و روز که به نیمه می‌رسید به خانه برمی‌گشتیم. بعد مادرم از شدت سردرد می‌نالید و شکوه و شکایت می‌کرد) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۶۳). دو فعل «می‌نالید» و «شکایت می‌کرد» تقریباً در یک دایره معنایی هستند؛ چراکه گویی در شکایت کردن ناله‌ای نهفته است و نالیدن هم انگار شکایت از چیزی است. در عین حال، آوردن هر دوی این افعال در کنار یکدیگر، موجب نوعی اطناب می‌شود.

ترجمه پیشنهادی: من و دو خواهرم هر روز همراه با پدرم بیرون می‌رفتیم. مادرم گاهی اوقات ما را همراهی می‌کرد و گاهی دیگر، در نیمه روز به خانه باز می‌گشت حال آنکه که از سردرد شکایت می‌کرد.

هـ) واژه‌های مترادف با مؤلفه‌های معنایی مشترک

۱. «وأصبح قطب الشأن الإلهي» (علوان، ۲۰۱۶: ۹). (من قطبی از شأن و منزلت الهی شده‌ام) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۵). کلمه «شأن» و «منزلت» دو واژه مترادف با مؤلفه معنایی یکسان هستند و ذکر هر دوی آنها در کنار هم، موجب طولانی‌شدن جمله و اطناب در آن می‌شود.

ترجمه پیشنهادی: و قطب منزلت الهی شدم.

۲. «-أسألك العفو يا شيخنا أن جئتم في ساعة راحة، ولكن عزّ عليّ غريبٌ مثلي في إشبيلية أن يری ابنه الوحيد محروماً من علمكم محجوباً عن نوركم» (- حضرت شیخ، از اینکه در ساعت استراحتتان مزاحم شدم خیلی عذر می‌خواهم اما اینکه یک غریبه مثل من در اشبیلیه پسرش محروم از حضور در محضر درس حضرتعالی بشود و از نور دانش شما محروم بماند بر من خیلی سخت و گران می‌آید) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۷۵). در متن فارسی، واژه «عزّ علی» به شکل «سخت و گران» ترجمه شده است. این دو کلمه از نظر معنا و مفهوم شبیه به هم بوده و آوردن هردوشان در ترجمه، موجب طولانی شدن متن می‌شود.

ترجمه پیشنهادی: ای شیخ ما، از شما پوزش می‌طلبم که در زمان استراحت خدمتتان رسیدم، ولی برای غریبه‌ای مثل من در اشبیلیه، گران می‌آید که بینم تنها پسر من از دانش شما و نورتان محروم است.

ز) اطناب واژگانی (واژه عربی در کنار ترجمه فارسی)

۱. «وعندما تضيق الأرزاق وينعدم الأمل يبتر الناس لأنفسهم كل عملٍ سيئٍ بدعوى الاضطراب والضرورة» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۱). (و چون باب رزق و روزی بر روی مردم بسته یا تنگ شد و امید از جامعه رخت برپست آن وقت است که مردم برای رفع حاجات و برآورده کردن ضروریات زندگی به هر کار ناشایستی دست می‌آیند!) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۶). مترجم علاوه بر آراسته‌سازی و اطناب به واسطه آوردن عبارت اضافه در متن، کلمه «الأمل» را به «رزق و روزی»، ترجمه کرده است و با به کار بردن واژه عربی این واژه در کنار ترجمه فارسی آن، موجب اطناب بیشتر در این جمله شده است.

ترجمه پیشنهادی: و زمانی که روزی محدود شود و آرزو وجود نداشته باشد، مردم هر کار بدی را به بهانه اجبار و ضرورت، برای خودشان توجیه می‌کنند.

۲. «-سأقول إنك نظام قرّة العين بنت المحدث أبي شجاع زاهر بن رستم الأصفهاني» (علوان، ۲۰۱۶: ۳۳۵). («تو! نظام! نور دیدگان، قرّة العين، دختر محدث بزرگ ابوشجاع زاهر بن رستم اصفهانی هستی») (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۵۰). آمدن ترکیب «قرّة العين» به همراه ترجمه فارسی‌اش در متن ترجمه، نمونه‌ای آشکار از اطناب واژگانی محسوب می‌شود. ترجمه پیشنهادی: خواهم گفت که تو، نظام، نور دیده، دختر راوی حدیث ابوشجاع زاهر بن رستم اصفهانی، هستی.

۵-۵. تضعیف کمی

در این نوع از تحریف، صحبت از هدررفتن واژگانی است (نامداری و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰۱). تضعیف کمی، «بافت واژگانی» اثر را هدف قرار می‌دهد. به بهانه اینکه یک کلمه واحد می‌تواند همان معنا را بیان کند، کلماتی که متعلق به همان حوزه واژگانی و معنایی هستند و در متن اصلی وجود دارند، به نفع کلمه‌ای دیگر حذف می‌شوند (احمدی، ۱۴۰۱: ۲۷). برمن اعتقاد دارد که گاهی چند دال برای یک مدلول وجود دارد و انتخاب یک دال منجر به «غنازدایی

کمی» می‌شود. درست مثل زمانی که یک نویسنده در اثر خود برای مدلول «صورت»، دال‌های «چهره»، «رخ»، «سیمما» و «قیافه» را به کار ببرد؛ در این صورت ترجمه دال‌های گوناگون به یک دال واحد، بدون اینکه قصد واقعی نویسنده در به‌کارگیری آن‌ها در نظر گرفته شود، همان تحریفی است که برمن به آن «غنازدایی کمی» می‌گوید (مهدی‌پور، ۱۳۸۹: ۶۱).

ا) حذف فعل

۱. «أقضي بعد سکونها نهائاً بأكمله أبحث عنهما» (علوان، ۲۰۱۶: ۷). (بعد از آنکه خشم باد فرو نشست و از سیلی‌زدن‌هایش دست کشید تمام روز به دنبال آن تخته‌های کنده شده می‌گردم) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۳). در این جمله، فعل «أقضي» در ترجمه ذکر نشده است و مترجم عمداً آن را حذف کرده است و ترجمه فعل «أبحث» را به جای هردو فعل، کافی دانسته است.

ترجمه پیشنهادی: پس از آرام‌گرفتنش تمام روز را درحالی که به دنبال آن‌ها می‌گردم، سپری می‌کنم.

۲. «انصرف الحاجب وهمس لي أخي الأصغر ألب قائلاً» (علوان، ۲۰۱۶: ۳۳۷). (وقتی پرده‌دار رفت برادر کوچکم در گوشم گفت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۱۶). مترجم در این عبارت، فعل «همس» را از ترجمه خود حذف کرده است. ترجمه پیشنهادی: پرده‌دار بازگشت و برادر کوچکترم آلب با من نجوا کرد و گفت.

ب) حذف جمله فعلیه و اسمیه

۱. «ولما وضع الطعام أمام الناس أكل جلاسه في بلاط الملك من لحم الخروف وعتي عبد الله وأبناؤه الصغار وكذلك فقراء الحي الذين يدعون في العقائق» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۰). (پدرم هم‌نشینان و همکارانش در دربار سلطانی و عمویم عبدالله و پسران کوچکش و نیز فقیران محله، که معمولاً در میهمانی‌های عقیقه حاضر می‌شدند همه را دعوت کرد تا از آن بخورند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۵). مترجم جمله فعلیه «ولما وضع الطعام أمام الناس ..» را ترجمه نکرده و متن مقصد را از لحاظ کمی، دچار تضعیف کرده است.

ترجمه پیشنهادی: و هنگامی که غذا را در برابر مردم گذاشت، هم‌نشینانش در دربار سلطان و عمویم عبدالله و پسران کوچکش و هم‌چنین فقیران محله که در جشن‌های عقیقه دعوت می‌شدند، از گوشت گوسفند خوردند.

۲. «لاسيما إذا قالته لي وهي تقبلني» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۱). (علی‌الخصوص وقتی که مرا می‌بوسید و می‌خندید) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۲). مترجم افزون‌بر اضافه کردن فعل «می‌خندید»، جمله «قالته لی» را در ترجمه خود حذف کرده است.

ترجمه پیشنهادی: به‌ویژه اگر درحالی که مرا می‌بوسید، آن را به من می‌گفت.

۳. «كل بضائع مصفوفة عند أبواب الحوانيت وليس في جوفها» (علوان، ۲۰۱۶: ۹۷). (دکانداران تمامی اجناسشان را از دکان‌ها بیرون می‌آورند و مقابل مغازه‌هایشان روی دل هم می‌ریختند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۹۱). علاوه بر حذف، اضافه و تغییر معنای جمله، مترجم در این عبارت جمله اسمیه را حذف و آن را تبدیل به جمله فعلیه کرده است. ترجمه پیشنهادی: همه کالاها دم در مغازه‌ها چیده شده است و داخل آن‌ها چیزی نیست.

ج) حذف واژه

۱. «ثم يكشف الله لي ما يأمر به عبده الفقير إليه المنقطع إلا منه» (علوان، ۲۰۱۶: ۹). (آنگاه خداوند فرمانش را بر این بنده پرنیاز روشن گردانید که هیچ راهی نیست مگر آنکه به سوی او ختم می‌شود) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۱۵). در این جمله، ترکیب «لی» و واژه «ه» در «عبده» ترجمه نشده و باعث گرایش تضعیف کمی در متن ترجمه، شده است. ترجمه پیشنهادی: سپس خداوند برایم آنچه که به وسیله آن، بر بنده نیازمندش امر می‌کند، را آشکار می‌سازد که همه چیز جز او پایان می‌یابد.

۲. «لا أحد إلا عبيدنا» (علوان، ۲۰۱۶: ۶۰). (هیچ کس غیر از خدمتکاران) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۵۸). همانطور که ملاحظه می‌شود، ترجمه کلمه «نا» در متن فارسی نیامده است. ترجمه پیشنهادی: هیچ کس به جز خدمتکارانمان.

د) حذف به قرینه

۱. «كرهه الناس وعلم هو بكرههم» (علوان، ۲۰۱۶: ۲۳). (ابن مردنیش خوب می‌دانست که مردم از او نفرت بسیار دارند) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۲۸). ترکیب «هو بكرههم» بنابر قرینه لفظی پیش از خود ترجمه نشده، در عوض مترجم جمله ترجمه شده را تأکیددار کرده است. ترجمه پیشنهادی: مردم از او نفرت داشتند و او بر نفرتشان آگاه بود.

۲. «-يا محیی، هب أنك ترجمتني يومًا. ماذا ستكتب في سيرتي» (علوان، ۲۰۱۶: ۳۳۵؟) (- محیی، فرض کن یک روز بخواهی زندگی‌نامه مرا بنویسی، بگو ببینم چه خواهی نوشت) (مهاجرانی، ۱۳۹۶: ۳۱۳؟) نویسنده واژه «ترجمت» را به کار برده است، سپس در جمله بعد، کلمه «سیرتی» که بر همان کلمه قبلی دلالت دارد را تکرار کرده است؛ در نتیجه مترجم بنابر قرینه لفظی موجود در جمله اول، کلمه جمله دوم را حذف کرده و ترجمه نکرده است. ترجمه پیشنهادی: - محیی، فرض کن روزی زندگی‌نامه مرا بنویسی. چه چیزی در زندگی‌نامه‌ام می‌نویسی؟

بحث و نتیجه‌گیری

این جستار با کاربری نظریه آنتوان برمن در رمان «موت صغیر» اثر محمد علوان نشان داد که:

۱. به علت وجود موارد بسیاری از گرایش‌های ریخت‌شکنانه یا به اصطلاح تحریف متن بیان شده از جانب برمن در ترجمه حمید رضا مهاجرانی، او در گروه مترجمانی جای می‌گیرد که مقید به متن مقصد هستند و ترجمه‌هایش از رمان‌های مختلف عربی و به‌ویژه رمان «موت صغیر»، رنگ‌وبوی متن مبدأ را به صورت نسبی از دست داده است؛ به گونه‌ای که بعضی اوقات جملات یا واژه‌هایی را از جمله اصلی حذف و گاهی آن‌ها را به متن ترجمه شده اضافه کرده است. گاهی به دلیل عقلانی‌تر شدن ترجمه در ذهن خواننده یا زیباتر شدن جملات در برابر دیدگان او، افعال را به جای مصادر و اسامی، و مصادر و اسامی را به جای افعال ترجمه کرده است. در کل او مترجمی مقصدگرا است و می‌خواهد معنا را به هر صورتی که می‌شود منتقل کند، و این او را در تقابل با آرای برمن قرار می‌دهد. همین مسئله است که ترجمه‌های مهاجرانی را به سوژه‌ای برای بررسی اندیشه‌های برمن تبدیل می‌کند.

۲. مهاجرانی از بسیاری از ظرفیت‌های موجود در زبان فارسی برای برگردان این رمان بهره برده است که برخی از آن‌ها ضروری بوده، برخی متن را دچار خلل کرده و به برخی دیگر نیازی نبوده و فقط سبب اطاله کلام شده است. همچنین او، در معرفی سبک نویسنده از میان سطور رمان به خوانندگان، با شکست مواجه شده است؛ به طوری که در مواردی بسیار، از ذوق و قریحه شعری خود در متن ترجمه استفاده کرده، گاهی جملات بدون تکلف نویسنده را به متنی متکلف تبدیل کرده، گاهی رازی که نویسنده عمداً در متن قرار داده است را فاش کرده و در مواردی با توضیحات فراوان خود، سبب خستگی خواننده گشته است؛ به گونه‌ای که اگر یک خواننده فارسی‌زبان که هیچ آشنایی با سبک محمد علوان و شیوه ترجمه حمیدرضا مهاجرانی ندارد این کتاب را بخواند، گمان می‌کند که علوان شاعریست که در لباس ادیب پنهان شده، با اجازه‌ندادنش به خواننده برای حل بخشی از معماهای موجود در متن به شعور او بی‌احترامی کرده و در جای جای اثرش پرحرفی را سرلوحه خویش قرار داده است. یکی از وظایف مترجم، انتقال سبک فکری و ادبی نویسنده می‌باشد که مترجم نتوانسته است به آن به خوبی عمل کند.

۳. در بررسی‌های انجام شده در این پژوهش، مشخص شد که ترتیب بسامد گرایش‌های پنج‌گانه موجود در ترجمه مهاجرانی از رمان «موت صغیر» از بیشترین به کمترین آن، بدین صورت است: منطقی‌سازی، شفاف‌سازی، اطناب، آراسته‌سازی و تضعیف کمی.

۴. به نظر می‌رسد دلایلی همچون پیروی از هنجارهای زبان مقصد، بومی‌ساختن متن، ایجاد هماهنگی و وضوح بیشتر و گرایش به ساده‌کردن ساختار متن، مترجم را بر آن داشته تا از مؤلفه منطقی‌سازی بیشترین استفاده را بکند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

حمایت مالی

در تدوین این پژوهش از کمک یا حمایت مالی نهاد یا شخص خاصی استفاده نشده و نویسندگان تمامی مراحل پژوهش را خود انجام داده‌اند.

بیانیه نحوه استفاده از ابزار هوش مصنوعی

نویسندگان در این جستار از ابزار هوش مصنوعی برای بازننگری و ویراستاری متون انگلیسی موجود در متن پژوهش بهره گرفته‌اند.

منابع

- ابوعلی، رجاء، و اسبقی گیلگو، بهزاد. (۱۳۹۹). نقد و بررسی ترجمه «فاطمه جعفری» از رمان اعترافات «ربیع جابر» براساس نظریه گرایش‌های ریخت‌شکنانه «آنتوان برمن». *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۰(۲۲)، ۳۳-۹. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.48205.1433>
- احمدی، محمد رحیم. (۱۳۹۲). آنتوان برمن و نظریه «گرایش‌های ریخت‌شکنانه»؛ معرفی و بررسی قابلیت کاربرد آن در نقد ترجمه. *نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۶(۱۰)، ۱۹-۱.
- احمدی، محمد رحیم. (۱۴۰۱). تحول اندیشه ترجمه در نزد آنتوان برمن از گرایش‌های ریخت‌شکنانه تا نقد ترجمه. *پژوهش زبان و ادبیات فرانسه*، ۱۶(۳۰)، ۲۳-۳۴. <https://doi.org/10.22034/RLLFUT.2023.51475.1364>
- احمدی، محمدنبی، و چله‌نیا، فرزانه. (۱۴۰۲). واکاوی ترجمه حمیدرضا مهاجرانی از رمان «برید الکیل» براساس نظریه «آنتوان برمن». *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۳(۲۸)، ۳۴-۹. <https://doi.org/10.22054/rctall.2021.58964.1540>
- افضلی، فرشته، و ثنائی، حمید. (۱۳۹۹). ارزیابی شگردهای ترجمه طاهره صفارزاده برپایه عوامل تحریف متن آنتوان برمن مطالعه موردی: سوره مبارکه نساء. *پژوهش‌های زبان‌شناختی قرآن*، ۹(۱)، ۱۵۲-۱۳۷. <https://doi.org/10.22108/nrgs.2020.122906.1523>
- امیریان، طیب. (۱۴۰۰). بررسی ترجمه عربی عیناها طبق الگوی ریخت‌شکنانه برمن. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۲۱(۲)، ۲۲-۳. <https://doi.org/10.30465/crtls.2020.29509.1727>
- برمان، آنتوان. (۱۳۹۷). ترجمه و جزء کلمه یا بیتوته در دوردست (چاپ اول، فاطمه عشقی، مترجم). نشر ماهریس.
- برمان، أنطوان. (۲۰۱۰). *الترجمة والحرف أو مقام البعد (الطبعة الأولى، عز الدين الخطابی، مترجم)*. المنظمة العربية للترجمة.
- بشیری، علی. (۱۳۹۹). پیاده‌سازی نظریه گرایش‌های ریخت‌شکنانه آنتوان برمن در ترجمه رمان از فارسی به عربی (بررسی موردی دو ترجمه از بوف کور). *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۰(۲۲)، ۲۰۴-۱۷۳. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.52159.1471>
- خلیلی جهرمی، الهام، و نوروزی جعفرلو، سونیا. (۱۴۰۲). بررسی ترجمه دیک دیویس از داستان رستم و سهراب برپایه برداشت درست از متن. *پژوهش‌های ادبی*، ۲۰(۸۰)، ۳۴-۹. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.17352932.1402.20.80.1.2>
- رضی مصطفوی‌نیا، سید محمد. (۱۴۰۳). بررسی معادلیابی ترجمه مفعول له براساس نظریه آنتوان برمن؛ مطالعه موردی ترجمه ۱۰۰ خطبه اول نهج البلاغه. *آموزش زبان، ادبیات و زبان‌شناسی*، ۷(۳)، ۱۲۳-۱۰۱. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.29809304.1403.7.3.5.7>

عبیدان، جلال، و زارع‌برمی، مرتضی. (۱۴۰۲). کاربست الگوی آنتوان برمن در تحلیل تعریب وصیت‌نامه سیاسی-الهی امام خمینی (ره) با نگرش به گرایش‌های تغییر شکل‌دهنده متن مبدأ. پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۱۳(۲۹)، ۱۰۷-۱۴۴.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2024.74338.1679>

علوان، محمد حسن. (۱۳۹۶). مرگ کوچک (سید حمیدرضا مهاجرانی، مترجم). انتشارات روزنه.

علوان، محمد حسن. (۲۰۱۶). موت صغیر (الطبعة الأولى). دار الساقی.

کاکاوندی، گودرز، معصومی، محمدحسن، و یوسفی، محمدرضا. (۱۴۰۱). نقد و بررسی ترجمه قرآن طاهره صفارزاده و حسین انصاریان براساس نظریه «گرایش‌های ریخت‌شکنانه» آنتوان برمن (مطالعه موردپژوهانه در سوره بقره). مطالعات

قرآنی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت، ۱۳(۴۹)، ۱۷۶-۱۹۷. <https://doi.org/10.30495/qsf.2022.692476>

لامعی گیو، احمد. (۱۴۰۱). بازتاب ترجمه ماجده العنانی در شخصیت‌های داستان نون و القلم جلال آل‌احمد (بر پایه عناصر غنازدایی برمن). پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۱۲(۲۷)، ۱۱۹-۱۴۵.

<https://doi.org/10.22054/rctall.2023.71697.1660>

مسبوق، سید مهدی، و گلزار خجسته، ابودر. (۱۳۹۶). واکاوی ترجمه پورعبادی از حکمت‌های رضوی براساس سیستم تحریف متن آنتوان برمن. فرهنگ رضوی، ۵(۱۹)، ۱۰۵-۱۲۲.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23452560.1396.5.19.4.4>

معروف، یحیی. (۱۳۹۷). فن ترجمه اصول نظری و عملی ترجمه: از عربی به فارسی و فارسی به عربی (چاپ پانزدهم). انتشارات سمت.

مهدی‌پور، فاطمه. (۱۳۸۹). نظری بر روند پیدایش نظریه‌های ترجمه و بررسی سیستم تحریف متن، از نظر آنتوان برمن. کتاب ماه ادبیات، ۴۱(۱۵۵)، ۵۷-۶۳.

مؤذنی، علی محمد، انصارشهری، علی، افضل، علی و مسعود فکری. (۱۴۰۲). ارزیابی کیفی ترجمه سیر العباد الی المعاد سنائی غزنوی بر اساس نظریه آنتوان برمن. مجله علمی مطالعات زبانی و بلاغی، ۱۴(۳۱)، ۳۴۸-۳۲۱.

میلود، بوخال. (۲۰۱۷). نقد الترجمات عند برمان. مجله الآداب واللغات. ۱۹(۱۹)، ۱۲۶-۱۱۳.

نامداری، ابراهیم، بابازاده اقدم، عسگر، خانلری، جواد، و مهدی چهل‌خانه، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی ترجمه آیت الله مکارم شیرازی از قرآن با تکیه بر الگوی تحریف متن آنتوان برمن (مطالعه موردی: آیات سوره جمعه). پژوهش‌های زبان‌شناختی

قرآن، ۱۰(۱)، ۱۹۱-۲۰۶. <https://doi.org/10.22108/nrgs.2021.127185.1622>

نویدی، عبدالوحدید، عموری، نعیم، و گلی، حسین. (۱۴۰۲). ارزیابی ترجمه الهی قمشه‌ای براساس نظریه آنتوان برمن (موردپژوهی سوره مریم). قرآن، فرهنگ و تمدن، ۴(۴)، ۱۶۰-۱۸۳.

<https://doi.org/10.22034/jksl.2023.419261.1253>

نیازی، شهریار، و قاسمی‌اصل، زینب. (۱۴۰۳). الگوهای ارزیابی ترجمه (با تکیه بر زبان عربی): ویژه دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری مطالعات ترجمه عربی (چاپ چهارم). انتشارات دانشگاه تهران.

Persian and Arabic References Presented in English

Abu-Ali, R., & Asbaghi Gilgou, B. (2020). A critical evaluation of Fatemeh Jafari's translation of Rabee Jaber's novel *Al-I'tirafat* (Confessions) based on Antoine Berman's "deforming tendencies." *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 10(22), 9–33. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.48205.1433> [In Persian]

- Afzali, F., & Sanaei, H. (2020). Evaluation of Tahereh Saffarzadeh's translation techniques based on Antoine Berman's text distortion factors: A case study of Surah An-Nisa'. *Linguistic Research in the Holy Quran*, 9(1), 137–152. <https://doi.org/10.22108/nrgs.2020.122906.1523> [In Persian]
- Ahmadi, M. N., & Chellehnia, F. (2023). Analyzing Hamidreza Mohajerani's translation of the novel "Barid al-Layl" based on Antoine Berman's theory. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 13(28), 9–34. <https://doi.org/10.22054/rctall.2021.58964.1540> [In Persian]
- Ahmadi, M. R. (2013). Antoine Berman and the theory of "deforming tendencies": An introduction and examination of its applicability in translation criticism. *Critique of Foreign Language and Literature*, 6(10), 1–19. [In Persian]
- Ahmadi, M. R. (2022). The evolution of Antoine Berman's thought on translation: From deforming tendencies to translation criticism. *Research in French Language and Literature*, 16(30), 23–34. <https://doi.org/10.22034/RLLFUT.2023.51475.1364> [In Persian]
- Alwan, M. H. (2016). *Mawt saghir* [A small death]. Dar al-Saqi. [In Arabic]
- Alwan, M. H. (2017). *Marg-e kuchak* [A small death] (S. H. Mohajerani, Trans.). Rouzaneh. [In Persian]
- Amirian, T. (2021). A study of the Arabic translation of *Her Eyes* according to Berman's deconstructive model. *Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences*, 21(2), 3–22. <https://doi.org/10.30465/crtls.2020.29509.1727> [In Persian]
- Bashiri, A. (2020). Implementing Antoine Berman's theory of deforming tendencies in translating novels from Persian into Arabic: A case study of two translations of *The Blind Owl*. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 10(22), 173–204. <https://doi.org/10.22054/rctall.2020.52159.1471> [In Persian]
- Berman, A. (2010). *Al-tarjama wa al-harf aw maqam al-bu'd* [Translation and the letter, or the inn of the distant] (E. Al-Khattabi, Trans.; 1st ed.). Arab Organization for Translation. (Original work published 1999) [In Arabic]
- Berman, A. (2018). *Tarjome va joz'-e kalame yā bitute dar dur-dast* [Translation and the letter, or the inn of the distant] (F. Eshghi, Trans.; 1st ed.). Maheris. (Original work published 1999) [In Persian]
- Kakavandi, G., Masoumi, M. H., & Yousefi, M. R. (2022). Reviewing and evaluating Tahereh Saffarzadeh's and Hossein Ansarian's translations of the Qur'an based on Antoine Berman's theory of "deforming tendencies": A case study of Surah Al-Baqarah. *Quranic Studies Quarterly*, 13(49), 176–197. <https://doi.org/10.30495/qsf.2022.692476> [In Persian]
- Khalili Jahromi, E., & Norouzi Jafarloo, S. (2023). A study of Dick Davis's translation of the story of Rostam and Sohrab based on accurate understanding of the text. *Literary Research*, 20(80), 9–34. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.17352932.1402.20.80.1.2> [In Persian]
- Lamei Giv, A. (2022). The reflection of Majedeh Al-Anani's translation in the characters of Jalal Al-e Ahmad's story *Nūn wa al-Qalam* (based on Berman's elements of impoverishment). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 12(27), 119–145. <https://doi.org/10.22054/rctall.2023.71697.1660> [In Persian]
- Mahdipoor, F. (2010). A look at the emergence of translation theories and a study of the system of textual deformation from Antoine Berman's perspective. *Ketab-e Mah-e Adabiyat*, 41(155), 57–63. [In Persian]
- Ma'rouf, Y. (2018). *The art of translation: Theoretical and practical principles of translation from Arabic to Persian and Persian to Arabic* (15th ed.). SAMT. [In Persian]
- Masbouq, S. M., & Golzar Khojasteh, A. (2017). An analysis of Pourebadi's translation of the *Razavi Wisdoms* based on Antoine Berman's system of textual deformation. *Journal of Razavi Culture*, 5(19), 105–122. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23452560.1396.5.19.4.4> [In Persian]

- Moazzeni, A. M., Ansarshahri, A., Afzali, A., & Fekri, M. (2023). A Qualitative evaluation of the translation of Sana'i Ghaznavi's Sayr al-Ibad ila al-Ma'ad based on Antoine Berman's theory. *Journal of Linguistic and Rhetorical Studies*, 14(31), 321–348.
- Namdari, E., Babazadeh Aghdam, A., Khanlari, J., & Mahdi Chehelkhaneh, F. (2021). A study of Ayatollah Makarem Shirazi's translation of the Qur'an based on Antoine Berman's text distortion model: Case study of the verses of Surah Al-Jumu'ah. *Linguistic Research in the Holy Quran*, 10(1), 191–206. <https://doi.org/10.22108/nrgs.2021.127185.1622> [In Persian]
- Navidi, A., Amouri, N., & Goli, H. (2023). Evaluation of Elahi Ghomshei's translation based on Antoine Berman's theory: A case study of Surah Maryam. *Quran, Culture and Civilization*, 4(4), 160–183. <https://doi.org/10.22034/jksl.2023.419261.1253> [In Persian]
- Niyazi, S., & Ghasemi-Asl, Z. (2024). *Translation evaluation models (with emphasis on the Arabic language): Especially for master's and doctoral students of Arabic translation studies* (4th ed.). University of Tehran Press. [In Persian]
- Obaidan, J., & Zare-Barami, M. (2023). The application of Antoine Berman's model in analyzing the Arabization of Imam Khomeini's political-divine testament with regard to the deforming tendencies of the source text. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 13(29), 107–144. <https://doi.org/10.22054/rctall.2024.74338.1679> [In Persian]
- Razi Mostafavinia, S. M. (2024). A study of equivalence in translating "maf'ul lahu" based on Antoine Berman's theory: A case study of the translation of the first 100 sermons of Nahj al-Balagha. *Teaching Language, Literature, and Linguistics*, 7(3), 101–123. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.29809304.1403.7.3.5.7> [In Persian]